

УДК 37.011.3 – 051 (091)

РОЛЬ ПЕДАГОГА У ФОРМУВАННІ ЩАСЛИВОЇ ОСОБИСТОСТІ

Боченко О.В.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

РОЛЬ ПЕДАГОГА У ФОРМУВАННІ ЩАСЛИВОЇ ОСОБИСТОСТІ

Боченко О.В.

У цій статті надається аналіз впливу особистості педагога на створення психологічно комфортних умов для формування щасливої особистості.

Ключові слова: позитивні емоції, негативні емоції, успіх, свобода вибору, саморозвиток, активність, самовдосконалення, самоповага.

РОЛЬ ПЕДАГОГА В ФОРМИРОВАНИИ СЧАСТЛИВОЙ ЛИЧНОСТИ

Боченко О.В.

В этой статье дается анализ влияния личности педагога на создание психологически комфортных условий для формирования счастливого человека.

Ключевые слова: положительные эмоции, отрицательные эмоции, свобода выбора, активность, саморазвитие, самосовершенствование, самоуважение.

TEACHER IS GREAT SIGNIFICANCE IN THE LIFE OF MAN

Bochenko O. V.

This article has analysis of the great significance of teacher in the life of man.

Key words: activity, joy, emotion, success, independent, self-humiliation, self perfection.

*«Педагог повинен знати свою науку
та дітей, а не насолоджуватись
владою над ними»*

М.Ф. Квінтіліан

Дивовижна людина, яка присвятила своє слово необхідності та можливості змін в педагогічній системі, людина, яка в свій час дала світові можливість познайомитись з дивовижним надбанням В.О. Сухомлинського, – С. Соловейчик звертає увагу на головний чинник, який був присутній у «Павляській школі», – це те, що в ній існував та діяв головний метод навчання – «емоційне пробудження розуму» – створення умов для того, щоб навчання викликало у учнів позитивні емоції.

Може виникнути питання: навіщо у школі позитивні емоції, бо це не розважальний заклад, хоча саме слово школа перекладається, як «місто відпочинку» (гр.), а з латини – «місце радощів». Може В.О. Сухомлинський не мав, як у давні часи, рації. Вони, ці позитивні емоції, не мають права на втілення їх у шкільне життя? Може це була особиста забаганка Василя Олександровича, і тому він, цей метод, досі не поширюється у сучасний педагогічний процес? Спробуємо відповісти на це питання – що і є головною метою цієї статті. Для цього перегорнемо сторінки різноманітної психолого-педагогічної літератури. Ось що говорить нам така наука як психологія:

позитивні емоції:

- активізують,
- надихають,
- надають впевненості,
- зумовлюють почуття радості,
- позитивно впливають на психічне та фізичне здоров'я, про що згадує В.О. Сухомлинський – «без радощів неможлива гармонія здорового тіла та здорового духу [1, 61 с.],
- здатність бачити і розуміти гармонію та красу,
- сприяють розвитку відповідальності за свої вчинки та дії,
- сприяють розвитку витривалості, рішучості, сміливості.

Позитивні емоції, якщо вони виникли у процесі навчання та виховання, є свідчення позитивних відносин:

- між учнями,
- між учнем та вчителем,
- між учнем та вчителями,
- між учнями та вчителями,

що сприяє ефективності педагогічного процесу, результат якого – здатність учня займатись своїм вдосконаленням самостійно. Процес самовдосконалення має багато своїх структурних елементів, але перший, головний, без якого неможне самовиховання – це формування у процесі навчання адекватної самооцінки, яка складається з самопізнання та відношення до самого себе. Чим позитивніше відноситься до самого себе, тим самооцінка більш адекватна, а це приводить до:

- бажання навчатись та виховувати самого себе,
- активності та самостійності,
- прагнення до самовдосконалення,
- прагнення долати труднощі,
- до свободи вибору, та відповідальності за нього,
- спрямованості та впевненості у майбутнє,
- формування честі, гідності.

Активність, самостійність, підтримані прагненням веде до дії, до самого процесу самовдосконалення, що веде до формування:

- звички до самоусвідомлення, самоаналізу, самокорекції, саморегуляції,
- звички поводити себе з гідністю,
- звички до спрямованого самовдосконалення, а це і є результатом ефективного педагогічного процесу. А процес навчання стає природнім, незмушеним, успішним.

Негативні емоції:

- гальмують активність,
- дезорганізують поведінку та діяльність,
- викликають тривожність, підозру, нерішучість,
- невизначеність, пригніченість, неспокій, апатію, млявість, небажання вчитися, пасивне чекання, завмирання – все це, як зрозуміло, негативно впливає на навчально-виховну діяльність, бо:

- погіршується сприймання,
- виникає неможливість переключення уваги,
- не має можливості виконувати прості розумові дії (навіть порушуються навички письма, читання, рахунку),
- відсутня логічна завершеність дій, послідовність, концентрація уваги.

Ось чому вчить нас педагогіка та психологія. Але чи читаємо та здійснюємо це? Пам'ятаємо ми чи ні, що писав К.Д. Ушинський про те що потомки наші будуть дуже страждати від того, що ми не віддаємо необхідну увагу цим наукам. Так воно і є: учні наші, яких ми позбавили позитивних емоцій від навчання та виховання, дуже страждають. Порушується і сам педагогічний процес, бо ми не втілюємо науку у життя, бо не створюємо умови для навчання, виховання, для повноти та радості життя, для самовдосконалення, чому вчить нас наука. Результат В. Сухомлинського – наука у житті, тому і навчання мало успіх бо було забарвлене позитивними емоціями, бо як вважав В. Сухомлинський «учень бажає навчатись коли учіння надає йому радощів, а радість, коли навчання успішне» [1, 25], ось чому школа Сухомлинського мала назву «школа радості». Про формування позитивного відношення до процесу навчання, яке залежить від вчителя писав ще М.Ф. Квінтіліан – «необхідно боятись, того щоб дитина не «возненавидела» на все життя навчання, яке він ще не зміг полюбити» [3, 55 с.]. Марк Фабій Квінтіліан говорив те, що змогли відтворити у житті педагоги гуманістичної педагогіки у ХХ ст. А писав він наступне:

- хай учень **радіє** тоді, коли йому вдається досягти успіху,
- він вважав, що навчання повинно бути переможним,
- «хай учень частіше вважає себе переможцем, а поразка не викликає у учня страх перед навчанням» [3, 55 с.],
- навчати необхідно так, щоб не перевтомлювати учня і надавати час для відпочинку бо «під час відпочинку учень відновлює свої сили і тому більш охоче приймається до праці, його дух стає більш сильним та бодрим, стає здатний протистояти усім негараздам. Відсутність часу на відпочинок може привести до «ненависти к учению», а коли його забагато, може з'явитися звичка до неробства [3, 58 с.]. В.О. Сухомлинський створив такі умови, де головними були

позитивні емоції від навчання, від позитивних відносин з учнями, з вчителями, де дітей не змушували навчатись, а створювали умови для того, щоб навчання було успішним, що й надавало радощів. Тому учні Ш.О. Амонашвілі, В.Ф. Шаталова, Е.М. Ільїна та інших представників гуманістичної педагогіки бажали вчитися самі, бо коли навчання успішне, це надає позитивні емоції, а вони ведуть до активності, самостійності, формують почуття гідності, честі та все те, що ми перерахували вже попередю. В. О. Сухомлинський писав, що дитина прагне навчатись тоді, коли праця надає йому позитивні емоції. Позитивні емоції є «красою буття, узнаючи цю красу учень починає поважати самого себе, без чого неможлива культура людської особистості. Ось чому праці С. Соловейчика мають назву «Навчання без примусу», «Вічна радість», а його визначення педагогіки як науки можна прочитати у передумові до праці Ян. Корчака «Як любити дитину», читається так «педагогіка наука про мистецтво як любити». Саме це ми читаємо у праці М.Ф. Квінтіліана (42-118 рр. н.е.) «Про виховання оратора» (12 книг):

- педагог повинен **любити** – «хай дидакал викличе у себе батьківську любов до своїх учнів» [3, 61 с.];

- «нікому не можна дозволяти зайвого у відношеннях віку слабкого та легко скривдженого»;

- педагог повинен поважати не тільки своїх учнів, а й їх батьків – «хай постійно бачить себе на місці тих осіб, які ввіряють йому своїх дітей» [3, 61 с.];

- педагогіка – це мистецтво «оратор повинен бути митцем, але повинен уникати театральних прийомів»;

- «оратор повинен слідкувати за тим, щоб у міміці, жестах, рухах ніг та рук нічого не було зайвим»;

- «головне мистецтво саме у тому, щоб цього мистецтва не було помічено»;

- «хай дидакал не буде: роздратованим, занадто суворим, на похвали занадто скупим, занадто «бранчлив», бо у багатьох створюється огида до вчителя, слова та дії багатьох приводять до «ненависти» [3, 62 с.];

- вчитель повинен знати природу дитини, розрізняти різні умови та нахили, які надані природою кожному, бо якщо повести

учня у сторону, яка йому природна, можна знищити його таланти від природи;

- педагог повинен створювати умови для заохочення учня до навчання, а «охота до навчання залежить від доброї волі, яку неможна здійснити примусом» [3, 58 с.], що є головним у принципах гуманістичної педагогіки ХХ ст.

Які можна зробити висновки? Треба читати, вміти читати педагогічні надбання. Вміти не тільки вибирати в них головне, а й втілювати на практиці. Треба зробити процес навчання більш позитивним у стосунках, у вимогах, у педагогічній діяльності, як це зробили педагоги співробітництва у ХХ ст.

ЛІТЕРАТУРА

1. В.А. Сухомлинський // Сухомлинский Василий Александрович // О воспитании. – Москва, 1985. – 269 с.
2. С.Г. Карпенчук // Карпенчук Світлана Григорівна // Теорія і методика виховання – Київ: Вища школа. – 2005. – 341 с.
3. Хрестоматия по зарубежной педагогике. – Москва: государственное учебно-педагогическое издательство. – 1936.
4. Ушинский К.Д. // Ушинский Константин Дмитриевич // Избр. Пед. Соч. в 2-х томах. – Москва: Педагогика. – 1974.
5. Амонашвили Ш.А. // Амонашвили Шалва Алеквандрович // Размышления о гуманной педагогике. – М: Издательский Дом Шалвы Амонашвили. – 1995. – 496 с.
6. Нечепоренко Л.С. // Нечепоренко Лідія Сергіївна // Онтопедагогіка та інвайронментальна педагогіка. – Харків: ХНУ. – 2001 – 236 с.